

DORI MODDALARINI PARENTERAL YUBORISHDA KUZATILADIGAN NOTO‘YA TA’SIRLAR VA ASORATLAR

Muallif: Umarova Dilshodaxon Qodiraliyevna

*Lavozimi: Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi
maxsus fan o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Parenteral yo‘l bilan dori vositalarini yuborish tibbiyot amaliyotida keng qo‘llaniladi. Ushbu usul tez va aniq terapevtik ta’sirga erishish imkonini bersa-da, turli xil noto‘ya ta’sirlar va asoratlar rivojlanish xavfini ham oshiradi. Mazkur maqolada parenteral yuborish turlariga xos bo‘lgan mahalliy va umumiy asoratlar, ularning kelib chiqish sabablari, oldini olish choralariga ilmiy-nazariy yondashuv berilgan.

Kalit so‘zlar: parenteral yuborish, in’eksiya, noto‘ya ta’sir, asoratlar, profilaktika.

Kirish

Parenteral yuborish — dori moddalarini oshqozon-ichak yo‘lini chetlab o‘tgan holda, to‘g‘ridan-to‘g‘ri organizm to‘qimalariga yoki qon oqimiga kiritish usulidir. Ushbu yo‘l shoshilinch holatlarda, og‘iz orqali qabul qilish imkoni bo‘lmaganda yoki dori moddasining tez ta’siri talab etilganda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq parenteral usulning invazivligi sababli noto‘g‘ri bajarilganda turli asoratlar yuzaga kelishi mumkin.

Parenteral yuborish turlari va ularning xususiyatlari

Parenteral yuborishning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

1. Teriorali (intradermal) – teri yuzasining yuqori qatlamiga kichik miqdorda dori yuboriladi. Bu usul ko‘pincha allergiya testlari va vaktsinatsiya uchun qo‘llaniladi. Noto‘g‘ri bajarilganda qizarish, shish va mahalliy og‘riq kuzatiladi.

2. Teri ostiga (subkutan) – dori moddalari teri ostidagi yog‘ to‘qimasiga yuboriladi. Bu usul insulin va ba’zi biologik preparatlar uchun maqbuldir. Asoratlarda mahalliy shish, og‘riq, qizarish va in‘eksiyadan keyingi kichik qon to‘planishi (hematoma) uchraydi.

3. Mushak ichiga (intramuskulyar) – dori mushak to‘qimasiga yuboriladi, tez so‘riladi. Mushak tolalarini shikastlanish, og‘riq, shish, nekroz va infeksiyon asoratlarda mumkin.

4. Vena ichiga (intravenoz) – dori to‘g‘ridan-to‘g‘ri qon oqimiga yuboriladi, tez ta’sirga ega. Ammo tromboflebit, havo emboliyasi, ekstravazatsiya va infeksiyon asoratlarda xavfi mavjud.

5. Arteriya ichiga va orqa miya suyuqligiga (maxsus holatlarda) – faqat malakali mutaxassislar tomonidan qo‘llaniladi, yuqori xavf tufayli keng qo‘llanilmaydi.

Parenteral yuborishda kuzatiladigan noto‘ya ta’sirlar

1. Mahalliy noto‘ya ta’sirlar

Og‘riq va shish: igna kiritish joyida mahalliy reaksiya. Og‘riq va shishning darajasi preparat tarkibi va dozasi bog‘liq.

Qizarish va giperemiya: terining mahalliy qizishi va issiqligi, odatda o‘tkinchi holat.

Infiltrat va abscesslar: infeksiya sababli to‘qima ichida yiring to‘planishi.

Gematoma: tomir yorilishi natijasida qon to‘planishi.

To‘qima nekrozi: ba’zi dori moddalarining mushak yoki teri to‘qimasini shikastlashi.

2. Umumiy noto‘ya ta’sirlar

Allergik reaksiyalar: qichishish, teri shishishi, bronxospazm, anafilaksiya.

Toksik reaksiyalar: dori moddasining yuqori dozalari organizmga zarar yetkazadi.

Pirogen reaktsiyalar: isitma, titroq, ba’zi hollarda sovuq terlash.

3. Asoratlari

Tromboflebit: vena ichiga yuborilganda tomir ichida yallig‘lanish va tromb hosil bo‘lishi.

Emboliya: havo yoki yog‘ning qon oqimiga tushishi.

Infeksion asoratlari: aseptik qoidalar buzilgan holatda sepsis rivojlanishi mumkin.

Nerv tolalarining shikastlanishi: noto‘g‘ri mushak ichiga yoki teri ostiga in’eksiya qilinsa.

Ekstravazatsiya: dori tomir tashqarisiga chiqib ketishi, mahalliy to‘qimalarni shikastlashi.

Oldini olish va profilaktika choralari

Aseptika va antiseptika qoidalariga qat’iy rioya qilish — igna, shprits va preparatlarni steril holda ishlatish.

Bemorning anamnezini tekshirish — allergiyalar va avvalgi noto‘ya reaktsiyalarni aniqlash.

To'g'ri igna va shprints tanlash — dori miqdori va yuborish joyiga moslash.

Dori yuborish texnikasini aniq bajarish — to'g'ri burchak, asta-sekin yuborish.

Bemor holatini nazorat qilish — injeksiya davomida va keyin kuzatuv.

Hamshira va tibbiyot xodimlarining kasbiy bilim va ko'nikmalari asoratlarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Parenteral yuborish dori vositalarining tez va samarali ta'sirini ta'minlasa-da, noto'g'ri bajarilganda jiddiy noto'ya ta'sirlar va asoratlarga olib keladi. Shu sababli ushbu usulni qo'llashda tibbiy xavfsizlik qoidalariga rioya etish, bemorning individual xususiyatlarini hisobga olish va profilaktik choralarni amalga oshirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xamidov A.A. Farmakologiya asoslari. — Toshkent, 2021.
2. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlari.
3. Hamshiralik ishi bo'yicha o'quv qo'llanma. — Toshkent, 2022.